

BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI BAŞLARINDA MEDİNE'DE EMNİYET VE ASÂYİŞİ SAĞLAMA ÇALIŞMASI VE BİR LÂYİHÂ (1914)

THE STUDY OF PROVIDING SECURITY AND ORDER IN MEDINA IN THE FIRST WORLD WAR AND ONE LÂYİHAS(1914)

Hasan KARAKÖSE*

Öz

Osmanlı yönetimi Tanzimat ile birlikte iç güvenlikte Avrupa sistemlerine uygun, kurumsallaşmaya başladı. 1846 tarihinde zaptiye teşkilâtının kurulması ile emniyet sisteminde önemli bir adım atılmış oldu.1879'da Zaptiye Nezâreti kuruldu ve nezâretin çalışma birimleri önce İstanbul olmak üzere Rumeli ve Anadolu'da yaygın hale getirildi. Fakat Arabistan ve Hicaz'ın sosyal dokusu ve coğrafi şartları gereği Zaptiye Nezâreti burada tam görevini yapamadı. Urbanın hem hacılar ve hem de sivil insanlara karşı devam ettirdiği saldırı ve yağma hareketleri Birinci Dünya Savaşı'na kadar devam edince iç güvenliği sağlamak için Medine'de Hecimli Taburu kurulmasına karar verildi ve bir lâyiha hazırlandı.

Lâyhada kurulacak teşkilâtın ismi ilk önce "Hecin Süvâr Taburu" olması kararlaştırılmış fakat sonra görülen lüzum üzerine bu isim değiştirilerek "Hecinli Taburu" ismi verilmiştir. Bu taburun kurulma gerekçesi kısaca " Hicaz bölgesinde hükûmete ve ahâliye arasına vâki olan tecavüze karşı istihdam edilmek üzere Medine-i Münevver'e de hecin taburu teşkiline lüzum görüldüğünden bahisle bu konuda düzenlenen lâyiha'nın takdimine dâir..." şeklinde ifade edilmektedir.

Lâyiha üç fasıldan oluşmaktadır. Birinci fasıl kendi arasında dört kısma, ikinci fasıl üç kısma ve üçüncü fasıl ise beş kısma ayrılmaktadır.

Burada kısaca lâyiha'nın bazı maddelerinden bilgi vermek gerekirse, Hecinli Taburu'nda görev yapanlar jandarma sınıfından sayılmaktadır. Tabur dört bölükten ve her bir bölük üç takımdan oluşmaktadır. Askerler kılıçlarını kendileri temin edecekler fakat silah ve cephaneleri devlet tarafından verilecektir. Her hecin süvar askeri elbiselerini belirtilen numuneye uygun olarak kendileri almak mecburiyetindedirler. Mahsûsât ismi altında bunlara maaş verilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Birinci Dünya Savaşı, Medine, Hecinli Taburu, Lâyiha, Zaptiye Nezâreti.

Abstract

The Ottoman administration, together with the Tanzimat, began to institutionalize in accordance with the European systems in the internal security system. An important step was taken in the safety system with the establishment of the Zaptiye Organization (Ministry of The Police) in 1846. In 1879, Ministry of The Police was established and the ministry working bodies was widespread in Istanbul, Rumelia and Anatolia. However, due to the social texture and geographical conditions of Arabia and Hijaz, Ministry of The Police did not fulfill its full mission here. Until the First World War, when they continue attack and loot against the pilgrims and civilians, to provide internal security, The decision to establish was decided the dromedary battalion in Medina and a lâyiha was prepared.

It is decided that the name of the organization to be established in the first place shall be "Camel Corps Battalion", but this name was changed on the need to be seen, and the name was given as "The Dromedary Battalion". The reason for setting up this battalion is briefly "to be used the occasional against the government contumacy and the people unfairness in the Hijaz region". This battalion will be set up in Medina. It is expressed in the presentation of the lâyiha.

The lâyiha is composed of three parts. The first section is divided into four sections, the second section is divided into three sections, and the third section is divided into five sections. I would like to briefly explain some basic structure of the language. Those who serve in the The Dromedary Battalion are counted from the gendarmerie class. The battalion consists of four divisions and each division consists of three divisions. The soldiers will supply their swords themselves, but weapons and ammunition will be given by the state. Each dromedary armored soldier is obliged to take their own suit according to the specified example. These soldiers are paid salaries under the name of Mahsûsât.

Keywords: First World War, Medina, The Dromedary Battalion, Layiha, Ministry of The Police.

1.Giriş

1.1.Osmanlı'da Güvenlik Teşkilâtına Kısa Bir bakış

Osmanlı Devleti'nde XIX. yüzyıla kadar güvenlik işleri, yeniçeriler ve sipahiler gibi çeşitli kolluk görevlileri tarafından yürütülürdü(Köksal, 2015:140).

Tanzimat'tan önce Osmanlı Devleti'nin çözmesi ve kurumsal hale getirmesi gereken öncelikli konulardan birisi iç güvenlikti. Çünkü merkezî denetim sisteminin yetersizliğinden dolayı asayiş sağlamada sıkıntılar yaşanmaktaydı. Yeniçeriliğin kaldırılması ve Asâkir-i Mansûre-i Muhammediye'nin kurulması ile ülke genelinde iç güvenliğin sağlanmasında başarı sağlanabilir düşüncesi vardı. Fakat bu

*Dr. Öğr. Üyesi, Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü.

konuda yeni ordu beklentileri karşılayamadı (Sönmez, 2005: 260). Bu durumda iç güvenliği sağlamak için yeniden düzenleme yapılması ve ona göre uygulanması kaçınılmaz hale geldi (Sönmez, 2005: 261).

Hükûmet güvenlik teşkilatında ilk düzenlemeyi taşra yönetimlerinde uygulamaya koydu. ve 1840 tarihinde Anadolu ve Rumeli’de valilerin emrinde görev yapacak yeni zaptiye birliklerini kurdu. Arkasından 1844 yılında, tımarlı sipahiler kaldırıldı ve bunlar taşra yönetimlerinde oluşturulan zaptiye birlikleri içine sokuldu (Sönmez, 2005: 261).

Dâhili güvenlik için taşra teşkilatları oluşturulurken 1840 yılında şehir teşkilatlanması olarak İstanbul, Galata-Beyoğlu bölgesinde görev yapacak ilk Polis Meclisi oluşturuldu. Polis Meclisi’nin çalışma esasları ve yetkilerini içeren bir nizamname Meclis-i Vâlâ’da kabul edilerek 21 Mart 1845 tarihinde yürürlüğe girdi (Sönmez, 2005: 262). Aynı sene içinde Polis Nizamnamesi kabul edildi ve Polis teşkilatı kuruldu (Köksal, 2015:140). Fransa’dan alınan Polis Nizamnamesi toplam on yedi maddeden oluşuyordu(Sönmez, 2005: 263). Nizamname ayrıca polis birliklerinin kurulmasını ve bütün Osmanlı topraklarında yaygınlaştırılması esaslarını getirmekteydi(Sönmez, 2005: 264). Fakat hem polis meclisleri ve hem de polis grupları istenilen sonucu vermeyince 1850 tarihinde her ikisi de yürürlükten kaldırıldı (Sönmez, 2005: 264).

Bu arada 1846’da Zaptiye Müşiriyeti kurulmuş ve emniyet sisteminde önemli derecede teşkilatlanmaya gidilmişti (Köksal, 2015:140). Zaptiye Müşiriyeti’ne bağlı zaptiye birlikleri Rumeli tarafında Edirne, Silistre, Vidin, Niş, Üsküp, Manastır ve Selanik eyaletlerinde, Gelibolu Sancağı ile Kaza-i Erbaa’da, Anadolu tarafında ise Hüdâvendigâr, Kastamonu, Ankara, Sivas Konya, Aydın ve Saruhan eyaletleriyle, Biga ve Kocaeli Sancaklarında görev yapmaya başlamışlardı (Sönmez, 2005: 202-203).

1846’da kurulan Zaptiye Müşiriyeti ile dâhili güvenlik işleri yürütüldü ve başarılı olan bu teşkilat 1879’da Zaptiye Nezaretine dönüştürüldü. Nezaretin ilk yapılanması, sorumluluk ve uygulama alanı İstanbul oldu. Yani bir bakıma İstanbul ve çevresinin emniyet ve asâyişinden sorumluydu(Köksal, 2015:140) Zaptiye teşkilatı, kurulduğu günden 1879’a kadar, devletin en önemli iç güvenlik teşkilatı olarak varlığını devam ettirmiştir. Bu süre içinde gerek taşra (Anadolu ve Rumeli) ve gerekse İstanbul’un güvenliğinin sağlanması yönünde önemli görevler üstlenmiştir(Sönmez, Zaptiye, 2005: 202-203).

Buraya kadar anlaşıldığı kadarı ile XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Osmanlı güvenlik teşkilatı iki ana kol olarak gelişti. Birincisi 1839’da kurulan jandarma teşkilatıdır. İkincisi de 1845’ten sonra gelişmeye başlayan polis teşkilatıdır. Jandarmanın temelini oluşturan Asâkir-i Zaptiye ilk zamanlar sadece asayiş ve güvenlikten sorumlu idi. Fakat 1881’den sonra polis teşkilatı şehir ve kasabalarda güvenliği sağlamada Asâkir-i Zaptiye’nin görevini üstlendi (Köksal, 2015:140). Bir diğer önemli husus ise Sultan II. Abdülhamid döneminde yöneticilerin güvenlik ve asayiş sağlama hususunda yoğun bir çalışma içine girdikleri olmuştur. Çünkü bu konunun başarıya ulaşması durumunda yabancı devletlerin güvenlik ve asâyiş bahanesi ile Osmanlı Devleti’nin iç işlerine müdâhele etmelerine fırsat verilmeyecek, diğer taraftan devlet, merkezi otoriteyi taşranın her tarafına yaygınlaştırmış olacaktı (Dikici, 2017:474)

XX. yüzyılın başlarına kadar emniyet teşkilatının kurulmasında çok önemli mesafe alındı. Fakat devlet içinde jandarma ve polis eğitimi yapan sistem, okul ve kadrolar henüz oluşmamıştı. Bunun için Sultan Abdülhamid asayiş ve güvenliğin daha kapsamlı çözüme kavuşması için Almanya, İngiltere ve Fransa’dan subaylar getirilmesini istedi. Padişah, 1903 yılında Makedonya’da Mürzsteg Reform Programı adı altında kurulan Uluslararası Jandarma ve Polis Komisyonu’nun başına bir Alman komiserin görevlendirilmesini talep etti. Ancak, Avrupalı devletler bu talebi kabul etmeyince bir sonuç alınamadı ve önemli bir yenilik gerçekleşme imkanı bulamadı. Bu dönemde özellikle Almanya’nın böyle önemli bir reforma sıcak bakmaması gerçekten üzücü idi. Ancak bir yıl sonra 1904 tarihinde Selanik’te Jandarma Zâbit Mektebi açıldı (Köksal, 2015:140) ve başına yönetici olarak bir Alman binbaşı getirildi (Dikici, 2017:474). Daha sonra yine Selanik’te İngiliz subaylarının yönetiminde jandarma eri yetiştirmek için bir okul, 1907’de polis yetiştirmek ve eğitmek için bir de Polis Mektebi açıldı (Köksal, 2015:140-141).

II. Abdülhamid döneminde büyük gelişme gösteren Türk-Alman ilişkileri, İttihat ve Terakkî’nin iktidarında pek çok alanda devam etmiştir. Bu alanlardan birisi de emniyet alanıdır. Nitekim 31 Mart olayı, İttihat Terakkî Partisi’ne Emniyet Teşkilatı’nda kânûnî düzenlemeler yapma ve siyasi kadrolaşma fırsatı vermiştir. Fransız ve Alman Polis Teşkilatları esas alınarak Polis Teşkilatı’nın yeniden kurulması kararlaştırılmıştır. Bu doğrultuda 22 Temmuz 1909 tarihinde “İstanbul Vilayeti ve Emniyeti Umumiye Müdüriyeti Teşkilatına Dair Kanun”un kabul edilmesi ile Zaptiye Nezareti kaldırılarak, yerine Dâhiliye Nezareti’ne bağlı ve memleketin her tarafında görev yapacak Emniyet-i Umûmiye Müdürlüğü ve İstanbul vilayetine bağlı bir Polis Müdüriyeti kuruldu. Dâhiliye Nazırı Talat Paşa’nın isteği ile Avrupa’daki emniyet yapılanmasını incelemek için Emniyet-i Umumiye Müdüriyeti görevine atanan Galip Bey’in başkanlığında

bir heyet, Avrupa ülkelerine gönderildi. Avusturya, Almanya, Fransa, İngiltere ve İtalya'da incelemelerde bulunan heyet, Avusturya polis teşkilâtının ülkemiz için daha uygun olacağı kanaatine vardı. Böylece Türk Polis Teşkilatı'nın yeniden yapılanmasına ve İstanbul Yıldız Polis Mektebi'nde Viyana polis yapılanmasının uygulanmasına karar verildi. Ayrıca polis teşkilâtının askerî yapılanmadan tamamen ayrı ve bağımsız olması benimsendi (Dikici, 2017:475).

1.2. Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasına Kadar Hicaz'da Güvenlik Meselesi

Arabistan Yarımadası'nın hemen hemen tamamında emniyetli yollar belirli ve son derece sınırlı idi. Yolculuğa çıkılacağı zaman o bölgedeki kabilelerden alınacak deliller (rehber) ile gidilebilirdi. Örneğin, Medine'den Necid taraflarına gidecek bir kâfile yol üzerindeki Harb, Müdür ve Aytebe aşiretlerinden birer delil buldurmak zorunda idi (Hüseyn Hüsni, 1328: 22).

Çölde dolaşan bedeviler birbirlerinin malını yağmalar ve bu hırsızlığa gazve derlerdi. İslâmiyet yasaklamasına rağmen bu tür gazvelerden reisler daha çok fayda sağladıklarından, dinin getirdiği yasakları dikkate almamışlardır. Bu yüzden bedeviler arasında savaşlar hiç eksik olmaz, malları ve canları daima tehlikede olurdu. Bir saat evvel beş-altı bin deveye * sahip olan bir kabile bir gazvede mağlup olduğunda bir tas deve sütüne muhtaç duruma düşerdi (Hüseyn Hüsni, 1328:83).

Osmanlı'dan önce hac yollarının kontrollerini ellerinde tutan bedevilere yönetimde bulunan devlet tarafından para ödenirdi. Aynı gelenek Osmanlı padişahları tarafından da devam ettirilmiştir. Bu bakımdan bütün Arabistan Yarımadası'nda bu haksız kazançla bedeviler çok büyük gelir sağlardı (Koloğlu,1993:96-97).

Tanzimat döneminden itibaren Osmanlı'da yeni bir dâhilî güvenlik sistemi kurulunca , bu sistem ülke genelinde yaygınlaştırılmaya çalışıldı. Fakat Arabistan'ın sosyal ve coğrafi yapısı gereği yeni sistemin benimsenmesi çok uzun zaman almıştır. Bu bakımdan Sultan Abdülhamid Hicaz bölgesinde farklı bir uygulama başlattı. 1882 tarihinde Hicaz yolları ve buraya bağlı diğer yolların eşkiyadan korunması için Suriye veya diğer yerlerden 800 kadar ester satın alındı ve bunlar Hicaz'a gönderildi. Hicaz'da esterlerle iç güvenliğin sağlanması planlanmıştı. Fakat eşkiya urbana karşı ester kullanımı istenilen sonucu vermeyince bu hayvanlar devre dışı bırakılmış ve hecin develerin[†] kullanılması yoluna gidilmiştir. Çünkü ester cinsinden develer sıcak havada hecinler gibi az su ve ot ile hayatlarını devam ettiremezlerdi. Bu bakımdan esterlerin alım-satımı boş yere fazla masraf olarak görülmüştür. Bu bakımdan esterlerin yerine bir veya iki hecin alayı veyahut taburu kurulması kararlaştırılmıştır. Bu iş için görevli Medine Muhafızı Ferik Halit Paşa Hecin Nizâmiye bölükleri oluşturmuş ve hatta gerek gördüğü yerlerde yol emniyetini sağlamak için köpekleri bile kullanmıştır. Devlet bununla da yetinmemiş olacak ki, Ferik Ahmet Ratip Paşa'nın ifadesine göre hecin bölüklerine ilâveten ayrıca Medine'de yüz seksen kadar, Mekke'de beş yüz kadar asker bu iş için görevlendirilmiştir (BOA.Y.PRK.KOM. No: 00003-00061-001).

Yukarıda 1846'da Zabtiye Müşiriyeti'nin kurulduğunu ve buna bağlı zaptiye birliklerinin Anadolu, İstanbul ve Rumeli'de görev yaptıklarını belirtmiştik (Sönmez, 2005: 202-203). Hicaz bölgesinde ise ilk defa 1886 tarihinde Mekke'de bir zaptiye alayının kurulduğunu ve oldukça kalabalık bir kadro ile (Hicaz Vilâyet Salnamesi, 1303 (1886):.62-64) görev yaptığını görmekteyiz[‡] Osmanlı Devleti 1886 tarihinde Cidde-Mekke güzergahında onaltı zaptiye noktası kurmuş ve buralara yerleştirilen topçu askerlerle hacılar maruz kaldıkları bedevî saldırılarına karşı korunmaya çalışılmıştır. Benzer uygulama Mekke-Medine yol güzergahlarında da vardı. Ayrıca devlet hacıların sağlık ve güvenlikleri için gerekli görülen yollara

*:"Develer beyaz, kırmızı, siyah, mavi renklerde olurlar. Mavi renkteki develer huysuz olduğundan makbul değildir. Kırmızı develer binek ve yük devesidir. Bunlar içinde hecinler ayrıca bir cins olduğundan hür ismi verilir. Hür develerden üzerine binilip istenilen tarafa sevk edilmek ve koşturulmak üzere eğitilenler delül (dülül) denir ki binmek için kullanılanlar bunlardır. Yazın dışı deve kışın erkek deve daha çok yola ve yük taşımaya tahammüllüdür. Necid develeri genellikle bir hörgüçlüdür. İki hörgüçlü develer daha kuvvetli olurlarmış. Şam tarafında iki hörgüçlü develere rastlanmaktadır. Siyahlar ise yalnız yük içindir. Beyaz develere ne yük vurulur ne de binilir. Bunlar bir yere hücum edecek kuvvetin önünde koşturulmak için beslenir. Deve yalnız gitmeye alıştırılmamışsa bulunduğu sürüden ayırmak imkansızdır. .Bu bilgilere ve daha fazla bilgi için bkz: Hüseyn Hüsni,1328:28-31

†:"Hecinler saatte 12 ile 15 km. yol gidebilirler. Ayağının sesinin çıkmaması, iki adam binerek bir aylık erzaklarını yükletmeleri, hızlı gitmesi, özellikle yiyeceğini taşımaya ihtiyacının olmaması gibi güzel özellikleri ile askerlikçe baskınlarda kullanılması gayet uygundur. Yalnız bağırmasını önlemek için tehlikeli yerlerde ağızlarını bağlamak lazımdır. Tehlikeli zemin durumlarında ihtırlarak topluca gizlenebilmesi ve bu durumda attan daha az yer işgal etmesi, ihtırlıktan sonra ayakları bağlanarak birkaç bin devenin kontrol altında tutulması için iki-üç nöbetçinin yeterli olması gibi güzel özelliklere sahiptir. Beşinci, altıncı, yedinci ordular ile Hicaz Fırkası'nda esterden daha çok hizmet edeceğinden, süvâri ve ester süvâr yerine birkaç alay hecin süvâr teşkil edilse daha çok faydalı olur. (Bkz. Hüseyn Hüsni,1328:29-30)

‡. Fakat Osmanlı hükûmeti her zaman bu kadar kabarık kadroyu bölgede bulunduramamış ve zaman zaman kadrolarda değişiklik yapılmıştır. Meselâ; 1892 tarihinde Mekke'de sadece beş zaptiye görevlisi ve polis dairesinde dört polis memuru bulunmakta, (Bak: Hicaz Vilâyet Salnamesi, 1309 (1892) s. 106, 155-156) ve liman şehri olan Cidde'de ise bir zaptiye binbaşısı görev yapmaktaydı. (Bkz: Hicaz Vilâyet Salnamesi,1305 (1888) s.208)

zaptiyeler yerleştirmekte, menziller ve kaleler inşâ etmekteydi. Fakat Hicaz bölgesinde gerçek bir merkezi otoritenin olmayışı Mekke emirlerinin ve Hicaz valilerinin bedevî tecavüzlerine göz yummaları, hacıları korumak ve yol güvenliğini sağlamak için yapılan önlemleri etkisiz duruma sokmaktaydı (Sarıyıldız, 1996: 37-39). Bu durumda Osmanlı idâresinin Arap Yarımadası'nda en önemli görevi idârecilerin sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak, şehirleri korumak, emniyet ve güvenliği tesis etmektir (Küçükbaşçı, Mekke, 2003:565 Koloğlu,1993: 96-97). Bu arada idâri boşluktan faydalanmasını bilen bedevîler devletin verdiği ile yetinmez, hac ibadeti için yola çıkan hacıların yollarını kesmeyi ve soygunculuk / yağmacılık yapmayı bırakmazlardı. Bundan dolayı hac yollarının uzunluğu, iklim ve coğrafi şartlar bir tarafa hacıların karşılaştıkları en büyük tehlike bedevî saldırıları olmuştur (Sarıyıldız, 1996: 37-39).

Hicaz bölgesinde idarecilerin sorumluluklarını yerine getirip getirmemeleri merkezî gücün durumu ile yakından ilişkiliydi. Tanzimat'tan önce başlayan ve daha sonra Hicaz'da devam eden, merkezi hükûmetin gücünü artırma çalışmaları yaklaşık yarım asır olumlu sonuç vermişse de eşrafın gücünü kaybetmeye başlaması ile bir takım huzursuzluklar kendisini göstermiştir. Nitekim itibarını ve ekonomik gücünü korumak isteyen eşrafın bir kısmı, vergileri bahane ederek 1903 tarihinde Medine'de isyan çıkarınca, isyan Yemen ve Şam'dan getirilen takviye birlikler sayesinde bastırılmıştı. İkinci Meşrutiyet'in ilanından sonra bölgede merkezî politikalara daha da ağırlık verilmesine rağmen (Küçükbaşçı, Medine, 2003:312) güvenliği sağlamak hiçte kolay değildi. Merkezî hükûmetin bölgeyle taşımacılık ve iletişimi sağlaması için öncelikli olarak yol güvenliği mutlaka garanti altına alınması gerekiyordu. Bunun için de hükûmet Hicaz demiryolu hattının muhafazasını ve asayişin sağlanmasını Hecın Süvâr Bölükleri ile yürütüyordu. Oldukça masraflı olan bölüklerin giderleri çoğunlukla özel ödeneklerden (muhasasatı fevkalade bütçe) karşılanmaktaydı (BOA. DH. No: 00266477.001). Fakat bu önlemler yeterli olmadığından, iç güvenliği daha iyi sağlayabilmek için hecinli zaptiye taburlarına ilâveten iki taburun daha görevlendirilmesi kaçınılmaz olmuştu. (BOA. DH.ŞFR. , 00121-001).

1903 tarihinde Medine'de ortaya çıkan isyan önlenmiş, şehirde asâyîş ve güvenlik sağlanmıştı. İsyanın sebebi, bazı asî urbana devlet tarafından maaş bağlanınca, buna tepki olarak diğerlerinin de maaşa bağlanmaları için yol kesmeye kalkışmaları idi. Bir daha böyle olayların olmaması için askeri tedbirlerin artırılması ve hecin süvâr birliğinin en kısa zamanda kurulması gerekiyordu (BOA. HR .003640.272965 001) .

Tarihimizde İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesi önemli bir dönüm noktasıdır. Her siyâsî dönüm noktalarının taraftarı olanlar ve muhalifi olanlar olur. Ayrıca her iki taraf da beklenti içinde bulunur. İttihad Terakkî Fırkası, beklenti içinde olanlara oldukça fazla vaadlerde bulundu. Bundan dolayı İkinci Meşrutiyet'in ilanı ile daha geniş hürriyetlerin verileceği haberleri, devletin diğer taraflarında olduğu gibi Hicaz bölgesinde de halk ve geleneksel/yöresel güçler arasında nüfuz mücadelesine yol açtı. Bunun sonucu olarak askerî ve sivil görevliler arasında artarak devam edecek gerilimler kendini hissettirmeye başladı (Kayalı,1998: 67). İkincisi kesime gelince, bunlar İttihatçılar tarafından bilinen çevrelerdi. Örneğin Şam halkı Sultan Abdülhamid'in tahttan indirilmesi taraftarı değildi ve burada ayaklanma çıkabilirdi Arabistan'ın diğer kesimlerinde ayaklanma çıkma ihtimali son derece zayıftı. Fakat her ihtimale rağmen, valiler hükûmetten muhtemel gelişmeler için askerî birliklerin güçlendirilmesini ve iç güvenlik önlemlerinin artırılmasını istemişlerdi. Gerçekten kısa süre içinde olay çıkma ihtimali olmayan Medine'de birliklerin silahlanmaları ve kendilerini Mescid-i Nebevî'ye kilitleyerek terhislerini istemeleri gibi bir takım hadiseler patlak vermeye başladı (Kayalı,1998: 82:83).

Hükûmet güçleri tarafından asâyîş sağlandı fakat olayların yeniden patlak vermemesi ve asâyîşin devam edebilmesi için dört tabur hazır olarak Medine'de bulunduruldu. Bunların Haremeyn'de dâhili güvenliği sağlamasından sonra tabur sayısının üçe veya ikiye indirilmesi, taburların bir kısmının başka görevlerde istihdam edilmesinin vakti gelmişti. Bunun üzerine diğer taburlar başka alanlara kaydırıldı ve Akıl taburunun iç güvenlikte kullanılması kararına varıldı. Çünkü Akıl taburu çöl şartlarına uygun ve donanımı yeterliydi. Bu taburun başına ehliyetli kumandan tayin edildiğinde hizmetlerinden istenilen sonuçların alınabilmesi kuvvetle muhtemeldi. Bu tabur Medâin-i Salih ile Medine arasındaki şimendifer haddına yerleştirilirse ve gerektiğinde seyyar olarak da kullanılırsa, eşkıya urbanı ile başarılı mücadele edilir ve bunlar tamamen bertaraf edilebilirdi. Akıl efradına maaş olarak aylık 450 kuruş yeterli görüldü (BOA: DH.MKT.No: 02714.00093.001 002).

Fakat alınan bu önlemler yeterli olmamış olacak ki yaklaşık on günü geçtikten sonra Medine'de sürekli dört taburun bulundurulması, özellikle Akıl ve hecin efradının sayısının artırılması gerektiği sonucuna varıldı. Ayrıca iki veya üç taburu iç güvenlik için eğitmek, yetiştirmek ve hazır bekletmek gerekiyordu. Bunlara ilâveten 300 hecinlinin şehir dışında istihdam edilmesi kararlaştırıldı. Yetersiz

olmakla birlikte 40 kadar Akıl neferinin şehir içinde zabıta gücü olarak kullanılmasına ve ileriki günlerde bu sayının zâbıta gücü olarak 100'e çıkarılması benimsendi (BOA: DH.MKT. No: 02714.00093.001 001).

1910-1911 yıllarında, İttihat ve Terakkî yönetiminin tecrübesizliği, reformların yapılamaması ve hükûmetin merkezî idâreyi güçlü duruma getirememesi gibi hususlardan dolayı ayaklanmalarda artışlar oldu. Suriye ve Arabistan Yarımadası'ndaki ayaklanmalar, merkezî hükûmetin kontrol alanının dışındaki yerleşim bölgelerinde göçebe kabileler arasında çıktı. Hükûmet 1908 yılından beri faaliyet gösteren Hicaz demiryolunun yörenin gelişmesine katkı sağlayacağı düşüncesindeydi. Fakat demiryolunun yapılması yerel güçler ve ahali arasındaki ilişkilerde olumsuz sonuçlar doğurmuştu. Çünkü urban ve şeyhler demiryolunun gazve ismi altında elde ettikleri gelirlerine büyük darbe vuracağı endişesini taşıyorlardı (Kayalı,1998:120-121). Huzursuzluklarını göstermek için daha 1910 tarihinde ve ilk defa Amman-Maan arasındaki bir istasyonu havaya uçurmuşlardı (Kayalı,1998:122) Ancak hükûmetin bunlarla mücadelede taviz vermemesi ve şiddetle bastırma yoluna gitmesi (Kayalı,1998:125), Arapların kendi içlerinde örgütlenmelerine sebep oldu. Sonuçta hükûmet hem meclis içinden hem meclis dışından güçlü bir Arap muhalefetini karşısında buldu (Kayalı,1998:127).

2.Birinci Dünya Savaşı Başlarında Medine'de Hecimli Taburu Teşkilî Lâyihası

Araplar eskiden beri hacılara baskın düzenler ve onların mallarını yağmalardı. Buna ilâveten İkinci Meşrûtiyet'ten sonra Hicaz'da ve özellikle Medine çevresinde demiryollarına zarar verme eylemleri sıkça görülmekteydi. Bu gelişmeler üzerine Hicaz bölgesinde hükûmete ve ahaliye zaman zaman yapılan tecavüze karşı tedbir olarak Medine'de Hecim Süvârî Taburu teşkiline lüzum görüldü ve bu konuda düzenlenen lâyiha Harbiye Nezâreti tarafından Şûrâ-yı Devlet'e gönderildi. Sonra da Şûrâ-yı Devlet'in 13 Ağustos 1330 (26 Ağustos 1914) tarih ve 772/445 numaralı tezkiresi lâyiha ekiyle Tanzimât Dairesi'nde okundu. Belirtilen lâyihanın içeriği maksada uygun görüldü fakat kurulacak tabur için kullanılan Hecim Süvâr ifâdesi uygun görülmedi. Ayrıca urban ile yapılacak çarpışmalarda ele geçen hayvanlar, diğer eşyanın ganimetten sayılması ve nizamnâme metnine alınması da uygun bulunmamıştır. Bununla ilgili 41. maddenin lâyihadan tamamen çıkarılması, örf ve adete göre hareket edilmesi, lâyihanın bu düzenlemelerden sonra kabulü uygun bulunmuştur.1 Zilkade 1332/ 8 Eylül 1330 (21 Eylül 1914) (BOA İ.MMS.No:33/4-1 Düstur. Medine Hecimli Taburu Teşkilî Lâyihası, C. 8, .91-98)

Şûrâ-yı Devlet Tanzimât Dairesi'nden gelen ve Meclîs-i Mahsûs'da görüşülen mazbatanın konusu Hicâz bölgesinde hükûmete ve ahaliye zaman zaman yapılan tecavüze karşı kullanılmak üzere Medine'de bir Hecim Süvâr Taburu teşkil edilmesidir. Meclîs-i Mahsûs'da ise Harbiye Nezâreti'nce hazırlanan lâyihanın düzeltilmesi ele alınmış içeriği, düzeltilmesi ve değişiklik yapılması uygun görülmüş ve Hecim Süvâr Taburu yerine "Hecimli Taburu" tabirinin kullanımı, heyet tarafından tasvib olunmuştur. Bu isim altında padişaha sunulan lâyiha (1 Ağustos 1332 / 8 Eylül 1330 /14 Ağustos 1916) (BOA:İ.MMS.33/4-2), Mehmed Reşad'ın irâde buyurması ile de kanunlaşmıştır.2 Zilhicce 1332/9 Teşrinievvel 1330 (22 Ekim 1914) (BOA. MV. 237 00053-001, 1332 Z 01 Düstur. C.8, s . 98).

Lâyiha üç fasıldan oluşmaktadır. Birinci fasıl, görev yapacaklarda bulunması gereken özellikler, komutanlar, onbaşılar, küçük zâbitler, ve kullanacakları hayvanların nitelikleri gibi kısımlara ayrılmaktadır. İkinci fasıl teşkilatlanma ve komutanların yetki ve sorumluluklarını ele almaktadır. Üçüncü fasıl genel yetki ve sorumluluklar, maaşlar, ödül ve cezalar, silah ve cephane kullanımı, elbiseler, muhasebe işlerini içermektedir.

3.Medine'de Asayiş ve Güvenliği Sağlamak İçin Hazırlanan Hecimli Taburu Teşkilî Lâyihası'nın Temel Esasları

Medine Hecimli Taburu'nda hizmete alınacaklar başta Necid[§] ve Kasım^{**} olmak üzere Arap aşiretlerinden, sağlıklı, görev yapabilecek 20-45 yaş arasında olanlardan alınacak ve bunlar asker kabul edilip, jandarma sınıfına bağlı olacaktır. Bunlar kendi hecin develeri ile kayıt yaptıracaklardır. Görevden kaçmalarını önlemek için Medine'den bir kefilleri olacak, hem kendi fizikî yapıları hem de develerinin

§.Bu tarihlerde Necid hakimi İbn Suud ile Osmanlı hükûmeti arasında barış ortamı hakimdi. Necid taraflarından asker toplanmanın tercih edilmesi bundan dolayı olmalıdır. Nitekim, 1914 ilk baharında Osmanlı Devleti ile Necid'e hâkim olan İbn Suud arasında bir anlaşma yapılmıştı. Bu anlaşmaya göre; a) Necid Mutasarrıflığı vilâyet olacak, vali ve kumandanlık Abdülaziz b. Suud'a verilecektir. b) Abdülaziz b.Suud yerli asker toplayacak ve gerektiğinde bunları kıyılara yerleştirebilecektir, c) Necid valilik ve kumandanlığı irsî (babadan oğula geçen) olacaktır. f) İbn Suud'un yanına istediği miktarda askerî uzman verilecektir. g) Gümrük ve bir kısım vergilerin toplanması vilâyetin yetkisinde olacaktır. h) Necid'de Osmanlı bayrağı hâkim olacaktır. (Bkz: Bayur,1991: C.II. Kısım III.202-203)

**Kasım'e sahip olan İbn Reşid Osmanlı dostu idi ve Birinci Dünya Savaşı başladığında ilan edilen Cihad-ı Ekber (Kutsal Cihad)'i desteklemişti. Kasım'den asker toplanmasının sebebini burada aramak gerekir. (Bkz: Bayur, C. II, Kısım, III,s.193 Komisyon, 1996: C.7,153 Kayalı, 1998: 203

özellikleri, kefilin adresi, künye defterlerine kaydedilecektir. Başvuranlar kabul edildikten sonra başka görev yapamayacaklar ve en az iki sene hecinli taburunda çalışmak zorunluluğu vardır (Mad.1-8).

Hecinli Taburu zâbitânları (komutanları), bu taburda küçük zâbitlikte görev yapanlar ve baş çavuş rütbesinde olanlardan seçilecektir. Ayrıca uygun mülâzim-i sâni olanlar yüzbaşılığa terfi edecektir. Ancak tabur kumandanı, Medine Muhâfızlığı, Jandarma Kumandanlığı, Harbiye Nezâreti ve padişahın onay vermesi ile bu rütbeye geçebileceklerdir. Bunların dışında sıcak iklim şartlarına dayanıklı, sağlam, Arapça'yı iyi bilen, bedevî yaşantısına vâkıf olan jandarma zâbitânından da komutan olarak tayin yapılabilecektir (Mad.9-10).

Alt küçük zâbitler, nitelikleri taşıyan erlerden yetiştirilecektir. Devlete sadakatle bağlı Arap şeyhi olanların çocuklarından doğrudan onbaşı ve çavuş tayinleri mümkündür. Bunlar ve küçük zâbitler arasından özellikleri taşıyanlardan başçavuş tayini yapılacaktır. Bu bakımdan terfi edecekler özel eğitime tâbi olacaklar, İslam'a ve devlete bağlı kalacaklarına yemin ettirilecektir (Mad.11-13).

En alt neferden üst amirlere kadar herkes silah ve hecinlerini kendiler temin edecekler. Dinç ve genç olacak olan hayvanların boyunlarının sağ taraflarına sıcak damga ile hilal işareti damgalanacaktır. Görev sırasında zayıf düşen veya hastalanan hayvanlar hemen değiştirilirler (Mad.13-14).

Hecinli taburunun yapılanması normal bir askerî düzene sahiptir ve dört bölükten oluşmaktadır. Her bir bölük de kendi içerisinde üç takıma ayrılmaktadır. Taburda en yüksek rütbeli olarak bin başı rütbesinde bir tabur kumandanı ve yüzbaşı rütbesinde bir yardımcısı ve bir boru onbaşı görev yapmaktadır. Diğer görev dağılımı jandarma taburlarında olduğu gibidir. Bölüklerde ise yüzbaşının altında mülâzimler, başçavuşlar ve onbaşılar yer almaktadır (Mad. 16-18) .

Hecinli Taburu erleri kılıçlarını kendileri sağlarken, devlet sadece bir tüfek ve cephaneye sahiptir. Verilen tüfek özellikleri ile deftere kaydedilecek, tüfekler bozulduğunda devlet tarafından tamirleri yapılacaktır. Eğer tüfekler kaybedilirse hem ceza verilir hem de kaybedene veya kefile dört katı ile tazmin ettirilir (Mad.19-23).

Hecinli taburuna kayıt yaptıranlar elbiselerini kendileri getirmek durumundadır. Çünkü devlet tarafından elbise verilmemektedir. Elbisesi olmayanlara ücretinden kesilmek şartı ile tabur kumandanı tarafından elbise verilir. Erlerin ve diğer üst rütbeli askerlerin iki çeşit üniformaları vardır. Birincisi şehir kıyafeti olup, beyaz gömlek (entari), sefer kıyafeti olan diğeri ise kefiyeli, maşlahlı siya elbisedir. Bu elbise bedevi kıyafeti gibi olup, ikâllerde^{††} pirinçten, ay yıldızlı düğme bulundurulacaktır.(Mad.24-27)

Doğrudan doğruya Medine Muhafızlığı'na bağlı olan Hecinli Tabur kumandanı, askerinin sevk ve idâresinden kanunlar çerçevesinde sorumludur. Kumandan yardımcısı, kumandana her konuda yardımcı olmak durumundadır. Eğer tabur kumandanı izni olursa, jandarma tabur kumandanı ona vekâlet eder. Tabur kumandanı bir yere sefer için hareket halinde olduğunda serbest karar vermekle yetkilidir. Tabura istediği yer ve mekanda ikâmet ettirir ve bu durumlarda işten el çektirmeye veya bölük ve kıtaların yerlerini değiştirmeye yetkilidir. Genel jandarma komutanlığını bilgilendirmek şartıyla erler suçlarına göre divân-ı harbe sevk edebilir. Kumandan emrindeki bütün erlerin sicilini tutar ve tabur defterine yazar. Görevden ayrılacak olursa sicil defterini yeni göreve başlayana teslim eder. Her altı ayda bir sicil defteri ve diğer karar defterleri jandarma genel komutanlığına bildirilir. Taburun iç ve dış ilişkileri jandarma nizamnamesine göre yapılacaktır. (Mad.28-35)

Taburda görev yapanların hepsine tahsisât ismi altında aylık maaş verilir. Tahsisâtlar kendi emsalleri olan jandarmanın tahsisâtlarından aşağı olmaz. Ayrıca istihbârât için tabur kumandanına aylık beşyüz kuruş ek ödeme yapılır. Her şahıs kendisine verilen tahsisâtla sefer veya sefer dışında, kendisi için gerekli erzak, su, binek ve hayvanının yem ve yiyeceğini hazırlamakla görevlidir. Sefer esnasında bunların hazırlanmamış olması sefere engel teşkil etmez. Sefer yapılacak yerleşim yerine varmadan önce mahallî idareye bildirilir ve onların kolaylıklar sağlaması istenir. Tabur yol veya demiryolu boyunca bir yerde toplanacak veya geçici kalacak olurlarsa, kendilerine urban çadırı, gece kullanmak için gaz verilir. Hava değişimine gidenlere de tahsisât verilecektir. Taburda görev yapanların tahsisâtları şöyle idi:

Kuruş	Şahsı Mahsûsât Mikâtı
600	Başçavuş
550	Sıra çavuşu
550	Boru onbaşı
500	Onbaşı

††. İkal; ayak bağı, köstek demektir.(Bkz: Devellioğlu,1970:506)

500

Borazan

450

Nefer (Mad.36-40).

Hecinli Taburu'nda görevli olanlar çarpışmalar sırasında sakat kalacak olurlarsa, sakatlık derecesine göre emekli yapılırlar. Eğer şehid olurlarsa geride kalan yetimler için kanunun verdiği yetki doğrultusunda maaş bağlanır. Çocuğu olmayan şehidlerin varisleri kabiliyetli ve sağlıklı ise hecin süvare kayıt yapılır. Eğer hecinleri çarpışma anında zarar görür veya ölürse değerleri ordu kumandanı tarafından tazmin edilir (Mad.41-44).

Hecinli Taburu askerleri suç işleyecek olurlarsa, cezâ kanûnuna göre cezalandırılırlar. Cezâ kânûnuna girmeyen suçlar ise tabur kumandanının vereceği cezaya bağlıdır. Tabur kumandanı en fazla dörtte bir maaş kesim cezası verebilir. Verilen ceza, verilmiş sebebi deftere yazılır ve kesilen yekûn hazineye aktarılır. Ceza ve ödüllendirme defteri her ay sonunda Medine Muhafızlığı'na gönderilir ve ayrıca askerin künyesine kaydedilir. Birden fazla ceza alanlar, Hecinli Taburu'nda çalışması uygun olmayanlar ve terfisi uygun olmayanlar Medine Muhâfızlığı'na bildirilirler (Mad.44-47).

Hecinli Taburu'nun bütün kayıt ve yazışma işleri kâtip tarafından yapılır. Kayıt, yazışmalar ve kırtasiye sistemi jandarmanın taburunda uygulanan sistem gibidir. Yazışmalar ve taburdaki diğer görevlerin yürütülmesinden doğrudan doğruya tabur kumandanı sorumludur. (Mad.48-50).

4.Sonuç

1879'da Zabtiye Nezareti kuruldu ve 1881 tarihinde bu nezârete bağlı olarak polis teşkilatı ülke genelinde yaygın hale getirildi. Fakat Hicaz bölgesinin sosyal yapısı ve coğrafi şartları gereği burada zaptiye teşkilatı daha sonra 1886'da kurulmuştur. Mekke-Cidde ve Mekke-Medine arasında önce esterlerle, daha sonra da hecin develeri ile oluşturulan bu teşkilat zaman içinde yetersiz kalmıştır. Nitekim 1903 tarihinde Medine'de ortaya çıkan ayaklanma ancak Yemen ve Şam'dan getirilen takviye kuvvetlerle önlenebilmişti. İkinci Meşrûtiyet'in ilânından hemen sonra askerî görev yapan bir grup, kendilerini Mescid-i Nebevî'ye kilitlemiş ve terhislerini istemişlerdi. 1910'da urban Medine-Maan arasında şimendifer yolunu havaya uçurduğunda, hükûmet şiddetle cezalandırma yoluna gitmiş ve hareketi bastırmıştı.

İşte bu gelişmelerin sonucu olarak iç güvenliği daha iyi sağlayabilmek için Medine'de tabur sayılarının artırılması ve hecinli zaptiye taburlarının kurulması gündeme geldi. Osmanlı hükûmeti Birinci Dünya Savaşı'na girme kararı aldığı anda Hicaz bölgesinde ve özellikle Medine'de ilk yaptığı işlerden birisi dâhilî güvenliği sağlamak için Hecinli Taburu'nu kurma kararı oldu ve bir lâyiha hazırladı. Bu lâyiha 22 Ekim 1914 tarihinde yürürlüğe girdi.

Lâyihanın esas amacının "Hicâz bölgesinde hükûmete ve ahaliye zaman zaman yapılan tecavüze karşı kullanılmak üzere Medine'de bir Hecinli Taburu teşkil edilmesi" olarak belirtilmektedir. Burada "hükûmete karşı yapılan tecâvüz"den maksat demiryollarına yapılacak urban saldırısını bertaraf etmektir. "Ahaliye zaman zaman yapılan tecavüz" den maksat ise hacılara karşı yapılan bedevî baskınlarının önüne geçmektir.

Lâyihanın hazırlandığı 1914 tarihinde Osmanlı hükûmeti taraftarı olarak Necid'de İbn Suud ailesi ve Kasım'de İbn Reşid bulunuyordu. Bu bakımdan Hecinli Taburu'nda görev yapacakların bu bölgelerden alınması öncelikli şartlardan olarak kabul edilmektedir. Ayrıca tabura kayıt yaptıracakların İslam'a ve Osmanlı Devleti'ne tam bağlı olma şartları aranmaktadır.

Fakat muhtemeldir ki bu lâyiha ile yapılması planlanan yeni güvenlik sistemini uygulama imkânı olmamıştır. Bu sonuca bir kaç bakımdan varabiliriz. Birincisi, 14 Kasım 1914'de ülke genelinde ilân edilen Cihad-ı Mukaddes ile olağanüstü durum ortaya çıkmıştır (Armaoğlu,Trsz:112). Cihad çağrısına Mekke Emiri Şerif Hüseyin katılmamış ve desteklememiştir.(Bayur , 1991:c. III. Kısım, I. 397) İkincisi, İngiltere, 1914 yılı Kasım ayı başlarında Hind birlikleri ile Basra'ya doğru ilerlemeye başlamış ve böylece Osmanlı için önemli bir savaş cephesi açılmıştır (Uçarol, 1987: 411-412). Bunların dışında Hicaz bölgesinde çeşitli tarihlerde ve değişik bölgelerde görev yapan askeri güç ve ordu birliklerini incelememiz bize önemli ip ucu vermektedir. Bu kuvvetlerin başlıcaları; Kırkikinci Alay, Nizâmiye Hecin Süvâri Alayı, Hicaz Kuvve-i Seferiyesi, (Kıcım, 2009: 37), Hecinsüvar Alayı, Estersüvar Bölüğü, (Kıcım, 2009: 103), İkinci Müretteb Kuvveti (Kıcım, 2009: 153), Hicaz Şimendifer Kıtaatı (Kıcım, 2009: 98), Hecinsüvar Makineli Bölüğü (Kıcım, 2009: 107), Ot Müfrezesi (Kıcım, 2009: 177), Hicaz Menzil Müfettişliği (Kıcım, 2009: 228), Süvari Müfrezesi (Kıcım, 2009: 236), Onüçüncü Sahra Topçu Mantelli Bataryası, (Kıcım, 2009: 254), Telsiz Telgraf Müfrezesi ve Makinalı Tüfek Bölüğü, İkinci Müretteb Kuvvetler (Kıcım,2009:257), Medine Sabit Telsiz Tograf Merkezi, Sahra Telsiz Telgraf Merkezi, Mülkiye Telgraf Merkezi, Hicaz demiryolu İstasyon Telgrafhaneleri, Telefon Merkezi, Helyosta Makinaları (Kıcım,2009: 260-264) 128, 129, ve 130. bölüklerden oluşan 22. Osmanlı Fırkası, (Bostancı,2014:124), Medine-i Münevvere Jandarmanın Komutanlığı (Yavuz,

2017:s.393)'dır. İsimlerini sıraladığımız Medine ve Hicaz bölgesinde görev yapan askerî birliklerin içerisinde Medine Hecimli Taburu'nun ismi geçmemektedir. Bu üç sebepten dolayı *Hecimli Taburu Lâyihası hazırlansa da henüz kurulma aşamasından daha ileri gitme imkanını bulamamış ve Birinci Dünya Savaşı yıllarında herhangi bir görev ifâ edememiştir.* sonucuna varabiliriz.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA),

Dahiliye No: 00266477.001, 20 Mayıs 1909 (29 Rebiülahir 1327)

Dahiliye Nezâreti Mektûbî Kalemi, 02714.00093.001 002 9 Ocak 1909, (27 Kanunuevvel 3324)

Dahiliye Nezâreti Şifre Evrakı, No: 00121-001,10 Mayıs 1904 (24 Safer 1322)

Harbiye, No: 003640.272965 001 , 25 Ağustos 1909 (12 Ağustos 1325)

1310 Sonrası İrade Meclis-i Mahsûs, No: 33/4-1, 1332.Z.2 (22 Ekim 1914)

Yıldız Perakende Evrakı Komisyonlar Maruzatı 00003-00061-001, 12 Şaban 1299 (29 Haziran 1882)

Meclis-i Vükela Mazbataları, No: 237 00053-001, 1332 Z 01 (21 Ekim 1914)

Düstur, Medine Hecimli Taburu Teşkili Lâyihası, C.8, Kanun No.5, 2 Zilhicce 1332 (22 Ekim 1914) Evkaf Matbaası, İstanbul 1928

Hicaz Vilâyet Salnamesi, 1303 (1886) , 1305 /1888), 1309 (1892)

Diğer Kaynaklar

Armaoğlu, Fahir (Trsz.). 20. Yüzyıl Siyasî Tarihi. İstanbul: Alkım Yayınevi

Bayur, Yusuf Hikmet (1991). *Türk İnkılâbı Tarihi*. C.II. Kısım III. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

Bayur, Yusuf Hikmet (1991). *Türk İnkılâbı Tarihi*. C.III. Kısım I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları

Bostancı, Mustafa (2014). Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin Hicaz'da Kalma Mücadelesi. *Gazi Akademik Bakış*, C.7,Sayı, 14, s.124

Devellioğlu, Ferit (1970). *Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük*. Ankara: Doğu Matbaası

Dikici, Ali (2017). Cumhuriyetin İlk Yıllarında Türk Polisinin Alman ve Avusturya Polis Teşkilatı İle İşbirliği (1923-1938). *Belgi*, S.14 (Yaz 2017/II), s.474

Hüseyin Hüsnü (1328). *Necid Kitası'nın Ahvâl-i Umûmiyesi*. İstanbul: Matba-i Ebüzziyâ

Kayalı, Hasan (1998). *Jön Türkler ve Araplar*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları

Kıcım, Nâci Kâşif (2009). *Medine Müdâfaası*. İstanbul: Sebil Yayını

Koloğlu, Orhan (1993). *Bedevi, Lavrens, Arap, Türk*. İstanbul: Arba Yayınları

Komisyon (1996). V. Mehmed Reşad , *Osmanlı Ansiklopedisi*. C.7, İstanbul: İz Yayıncılık

Köksal, Ülkü (2015). İkinci Meşrutiyet Döneminde ve Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Trabzon Polis Teşkilatı. *Karadeniz İncelemeleri Dergisi*, C.10,S.19,s.140

Küçükbaşçı, Mustafa Sabri (2003). Osmanlı Döneminde Mekke. Ankara: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.28, Ankara, , s.565

Küçükbaşçı, Mustafa Sabri (2003). Osmanlı Döneminde Medine. Ankara: *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C.28, s. 312

Sarıyıldız, Gülden (1996). *Hicaz Karantina Teşkilatı, (1865-1914)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını

Sönmez, Ali (2005). Polis Meclisi'nin Kurulması ve Kaldırılması (1845-1850). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.24, S.37, s. 260

Sönmez, Ali (2006). Zaptiye Teşkilatı'nın Düzenlenmesi (1840-1869). *Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.2,S.39, s.200, 202-203

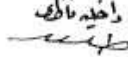

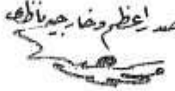
Rifat, Uçarol (1987). *Siyasî Tarih*. İstanbul: Harp Akademileri Basımevi

Resül Yavuz (2017). Mekke'den Anadolu'ya Bir Ömür, Bir Subay, Ali Durmuş Özakıncı. *Belgi*, Sayı,13, s.393

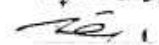

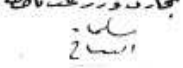

EKLER

شورای دولت تعلیمات داوره سناک مصلوفا ایله مجلسه عاجزانه زور منعم اولماه مضطرب سناک خطبه بحاجه جم حکومت ادهالی طبعیه آره صره واقع اولماجاوه
قائمه اتخام ایلام اوزره مدیه نوره جم رهجه سوار طابوری تکیاه منمنج صریه نفع نفع قائم آناه بوکم نفع مینک تصحیحات لازمه باور کونیه
بیاه اولملا و بوکم زبوره ناک مندرجاتی و تصحیحات و تعدیلات واقع مناسبه کونرس و هجه سوار ه بوری برینه هجه سوار ه بوره ، تعیینک آقارمن ده
هیاة سناک زیم تعیین ایلم اولمغنده بوکم سون عمر ناک موقعه وضعه بالدرک سالف الیم مضطرب زور بوکم ایله عرض و تقدیم تانغله تالیله احوک
امروزه حفته و فی اوراقه نکره اده هجه سوار ایلام

علیه نازک و شورای دولت یس و کیه
داخده نازک
صریه نازک
شیخ الاسلام و اوقاف هماینه نازک
صد اعظم و خواجه نازک

1-1

پوشه و تغرف و تلوپونه نازک
معارف نازک
تجارت و زراعت نازک
نافعه نازک
مالیه نازک
جمیه نازک

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
19.6.18

Yazın

Yazın

Yazın

Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Yazın

Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

Millî Eğitim Bakanlığı
T.C. Milli Eğitim Bakanlığı
Yazın

